

Tekst: IKA Novosti

Osvrt na knjigu: Damir Borovčak

Slike: Oskar Šarunić

"Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba"

<http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=134985>

U Zagrebu predstavljena knjiga don Ante Bakovića

Zagreb, (IKA) – Knjiga don Ante Bakovića "Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba" predstavljena je u petak 16. rujna u dvorani Vijenac Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta u Zagrebu. O knjizi u izdanju Martirium Croatiae govorili su biskupski vikar Banjolučke biskupije mons. dr. Anto Orlovac, Damir Borovčak i autor knjige.

Mons. Orlovac je istaknuo kako se u toj knjizi nalaze sjećanja na prvu godinu autorova svećeničkog života daleke školske godine 1959./60. Tada je autor trebao završavati studij teologije u Đakovu, no silom prilika morao je preuzeti veliku župu u Kaknju u srednjoj Bosni, jer su komunističke vlasti zatvorile tamošnjeg župnika Miroslava Petrovića. Sama knjiga u mnogome nadilazi tu godinu i doživljava mladog svećenika. Mlađi naraštaji ne mogu vjerovati da je bila moguća takva tiranija, a starijima se čini da je to još jučer bilo na snazi, jer i danas još niče sjeme, samo na profinjeniji način, rekao je mons. Orlovac te istaknuo kako opisujući pogreb jedne nesretne i nesređene žene muslimanke Đule, autor predstavlja odnos sitnih općinskih aparatčika prema mladom svećeniku koji je, premda bez prethodnog pastoralnog iskustva, razvio zavidnu pastoralnu djelatnost osobito u vjeronauku za djecu i mladež što je komunistima posebno bio trn u oku.

Borovčak je rekao da je ta knjiga kratka, ali značajna epizoda poslije prvog Bakovićeva kažnjavanja i zatvaranja. A i kasnije je zatvaran zbog svećeničkih aktivnosti, rada s djecom i mladeži, te spominjanja imena Hrvat. Ova knjiga obnavlja sjećanje koliko je komunizam bio apsurdan, opak i zločinački sustav usmjeren protiv hrvatskih katolika, zaključio je Borovčak.

Autor Baković rekao je da je knjigu posvetio velikom broju danas gotovo zaboravljenih vjeroučitelja - župnika, kapelana i redovnica - koji su u doba bezbožnoga komunizma, premda proganjani i kažnjavani, a neki i životom platili, unosili svjetlo vjere u duše mladih naraštaja. Nakon predstavljanja knjige prikazan je dokumentarni film Federalne televizije BiH i redateljice Marine Knežević "Drinske mučenice".

Osvrt na knjigu

Don Anto Baković: *DRUŽE POPE, U IME ZAKONA – IZLAZI IZ GROBA!* (Martyrium Croatiae, Zagreb 2011.)

Damir Borovčak

KOMUNISTIMA OPASAN VJERONAUČAK

Bogoslov Anto Baković, na odsluženju vojnog roka, kao student Đakovačke bogoslovije, zbog obrane Alojzija Stepinca na političkom „prevaspitavanju“, uhapšen je na dan otpusta iz JNA i strpan u zatvor. „*Nadbiskup Stepinac za mene nije ratni zločinac. (...) Ne mogu govoriti protiv svoje savjesti...*“ – zbog tih riječi suđen je na Badnjak 24. prosinca 1953.g. a presuda je glasila: Kazna strogog zatvora sa prisilnim radom u trajanju od četiri godine!^[1] Bile su mu tada svega 23 godine! Žalio se Vrhovnom vojnom sudu u Beograd, jer se ničim nije ogriješio protiv Tita, ni protiv njegovog režima, no bilo je dovoljno što nije smatrao Stepinca zločincem i kazna mu je potvrđena. Završio je u KPD-u Niš koji je bio najokrutniji zatvor Titove Jugoslavije, a za Hrvate u svim vremenima: u Kraljevini SHS, u staroj Jugoslaviji, u novoj Jugoslaviji i ne zaboravimo zarobljene Vukovarce 1991. Svećenik don Anto Baković bio je i kasnije nevino osuđivan i tako je mladost proveo po Titovim komunističkim kazamatima.

Knjiga *Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba!* (Martyrium Croatiae, Zagreb 2011.) samo je kratka ali značajna epizoda poslije prvog don Bakovićevog kažnjavanja i zatvaranja. A drugi, treći i četvrti puta zatvaran je zbog svećeničkih aktivnosti, rada s djecom i mladeži te spominjanja imena Hrvat! Ukupno je odrobijao deset godina i tri mjeseca zatvora, a da ništa nije učinio ni govorio protiv ondašnjeg Titovog režima i države! Nije se bavio politikom, a najbolje godine mladosti proveo je po Titovim zatvorima.ⁱⁱ[2] Danas bi većina zaboravnih Hrvata ustvrdila – nemoguće! Pa ipak je – moguće! Upravo knjiga *Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba!* obnavlja sjećanje koliko je komunizam bio apsurdan, opak i zločinački sustav – usmjeren protiv hrvatskih katolika. Ova najnovija don Bakovićeva knjiga ponovno na to ukazuje, opisujući sjećanja Kristovog svećenika za pravo vjeronauka u Bosni.

Neki govore – vjera je u komunizmu bila slobodna. Svećenik don Baković već u *Predgovoru* tvrdi – samo na papiru! U praksi je stanje bilo posve drugačije, što se posebice odnosilo na katoličku crkvu i na pripadnike hrvatskog naroda u Bosni i Hercegoviniⁱⁱⁱ[3]. Bilo je to vrijeme neposredno poslije Drugog svjetskog rata, kada je Bosna i Hercegovina bila očišćena od svega što je disalo hrvatski, brojni su Hrvati poubijani, mnogi su završili na robijama. Bilo je to vrijeme kad su svećenici pozivani uzastopno na saslušanja, pretresani su im stanovi i župni uredi te su živjeli u stalnom strahu kad će im Udba udariti na vrata. Mnogi su svećenici bezrazložno zatvarani. Primjerice franjevac fra Božo Borić, don Antin kolega po svećenstvu i po mladosti, u ljeto 1959.g. lišen je slobode u Sarajevu, odmah drugi dan poslije mlade mise. Po crkvama su na misama nazočili komunistički špijuni koji su otkucavali svaku izgovorenu riječ. U Kaknju je u jesen 1959.g. uhićen župnik Miroslav Petrović, pod optužbom rada protiv naroda i države. U rudarskom mjestu Kakanj, s brojnim hrvatskim obiteljima, nema zamjenskog župnika. Zato Don Anto Baković, kao mladomisnik, mora ponovno prekinuti studij na Đakovačkoj bogosloviji i zbog nedostatka svećenika doći u jesen 1959.g. za upravitelja župe Kakanj. Don Anto kao uzoran bogoslov i student teologije, zna da je vjeronauk osnov vjere u katoličkim obiteljima. Dolaskom u Kakanj, u kojem postoje osnovne i srednje škole, odmah pokreće vjeronauk, okuplja djecu i mladež svih uzrasta, uspostavlja brojnu ministrantsku skupinu dječaka. Pokreće rad župe, isplaćuje dugove izgradnje župne kuće i ubrzo župu dovodi u puni vjernički zamah; postaje obljubljen među djecom, ali i među roditeljima i odraslima.

Za Božić 1959. stiže komunističko upozorenje Hrvatima u Bosni: Okružni sud u Sarajevu 18. prosinca 1959. presuđuje petnaestorici hrvatskih mladića „**što su podstaknuti i organizovani od ustaške emigracije formirali ilegalnu organizaciju sa namjerom da protuustavnim putem obore vlast radnog naroda u FNRJ i razbiju jedinstvo naroda Jugoslavije...**“^{iv}[4]. Ponovno jedan u nizu montiranih komunističkih sudskih procesa s ciljem zastrašivanja i zlostavljanja Hrvata u Bosni. Prvooptuženi je bio novinar, Tomislav Vidović, star 25.g., Hrvat, osuđen je na 15 godina strogog zatvora. To je osoba bez koje se ne može pisati novija povijest Hrvata Bosne i Hercegovine, navodi Baković i donosi nekoliko njegovih pisama iz kojih je vidljivo koliko je taj čovjek ponosno nosio svoj hrvatski robijaški križ. Po njemu nazvana Vidovićeva grupa od 15-torice hrvatskih mladića ukupno je osuđena na 105

godina robije. Presuda je bila podešena kao komunistička čestitka za katolički Božić 1959.g.

Dana 10. veljače 1960. umro je kardinal Alojzije Stepinac. Don Anto idući dan služi misu zadušnicu u Kaknju i potom odlazi noćnim vlakom u Zagreb na pokop. Cijelu je noć stajao u vlaku, a zatim držao posmrtnu stražu kod odra budućeg blaženika, kojeg nije zanijekao i kome je u čast odslužio četiri godine najteže robije. Poslije pokopa u zagrebačkoj katedrali još istog dana vratio se vlakom u Kakanj. Zar je itko mogao sumnjati kako bi pokop blaženog kardinala mogao proći bez mladog svećenika don Anto Bakovića, robijaša za Stepinčevu istinu? Poslije smrti Stepinca svećenik Baković još više radi s djecom na vjeronaku. Među djecom je obljubljen, općinski drugovi negoduju, jer nikada u Kaknju nije bilo takvog masovnog odlaska djece u crkvu, na vjeronauk; dolaze čak i djeca drugova članova Saveza komunista. Komunisti počinju Bakovića pozivati na razgovore u Socijalistički savez, u partijski komitet, na razgovore sa predstavnikom SUP-a. Bakovića pokušavaju uvjeriti kako je pretjerao, jer je previše aktivan s djecom i omladinom, kako s vjeronaukom ometa školsku nastavu i da je to u konačnici rad protiv Partije. A svećenik Baković im odgovara: „*Oprostite drugovi, ali nisam ja zaslužan što su djeca privržena Crkvi, nego je za to očito zaslužna ljepota Evanđelja što im ga ja tumačim. Učenici trče za Isusovim Evanđeljem, a ne za mnom.*“ Tako je mladi svećenik Baković doskočio drugovima za neko vrijeme, no ne za dugo. Crkva je u Bosni tada bila duboko zarobljena, piše Baković. Rekli su mu u partijskom komitetu da nemaju problema sa svim svećenicima. Naime, neki svećenici uopće nisu držali vjeronauk, a neki samo neznatno za prvu pričest i krizmu. Strah je ovladao većinom. Iako Baković nije izgovorio ni jednu političku riječ, samo Evanđelje Isusa Krista i to je smetalo Partiji. No, po pitanju vjere nisu bili osjetljivi na stare bake, ali su bili osjetljivi na djecu i mladežv[5].

Partijci su smišljali kako riješiti slučaj hirovitog Bakovića. Dobra prilika se ukazuje kad umire muslimanka, po imenu Đula, bez rodbine, poznata pijanica i *kafanska žena*. U to vrijeme groblja su bila konfesionalna, muslimansko u nadležnosti džamije, pravoslavno u nadležnosti pravoslavne Crkve, a katoličko u nadležnosti župnog ureda u Kaknju. Hodža ne dopušta pokojnicu pokopati u muslimansko groblje, jer se Đula napila za vrijeme ramazana i smrznula u jarku. Komitet putem općine odlučuje pokojnicu pokopati na katoličkom groblju. To je presedan, ali i dokaz njihove svemoći. Svećeniku Bakoviću šalju provokatoricu koja ga napada, kakav je on svećenik bez hrabrosti i razglašuje to po Kaknju. Na groblju Baković se opire tom pokopu. Nekoliko stotina okupljenih katoličkih vjernika je zatečeno, pogrebnički također. Dolaze općinari, pitaju zašto Baković stvara nered, zašto *podriva vlast radnog naroda*. Svećenik Baković traži pismenu odluku po kojoj se Đula pokapa na katoličkom groblju i kaže: „*Hodža nije dao pokopati na svom groblju, a ja stvaram nered ako to također ne mogu dopustiti...*“ Dolazi do vrhunca drame, općinari prijete i psuju, stotinjak okupljenih vjernika katolika promatra razvoj događaja. Konačno se na silu želi pokopati Đulu u iskopani grob. Baković se odlučuje na posljednji dramatičan čin – skače u iskopanu raku! Okupljeni narod plješće. *Vox populi, vox Dei!* – glas naroda, glas Božji.

Tada slijedi prijetnja vlasti – oružanom silom! Dolazi milicija, jedan od milicajaca usmjeruje automat u Bakovića i izgovara: *Druže pope, u ime zakona* –

izlazi iz groba! Baković kratko promišlja i razumno je odlučio. Činio je ono što je do tada mogao, a pod prijetnjom oružja izlazi iz groba. Neki su ga hvalili, netko se čudio i osuđivao, no narod je zaključio kako je njihov svećenik – junak! Baković je tumačio vjernicima, kako je on u potpunosti bio za poštivanje zakona i stoga je tražio napisмено da se Đula pokopa na katoličkom groblju zbog općinskog prekršaja o očuvanju konfesionalnosti groblja. Dakle bio je taj koji se zalagao za zakon i red, a oni koji su prisilno pokapali prekršili su oboje. Međutim sudac za prekršaje nije dijelio Bakovićеvo mišljenje. Kaznio ga je s 30 dana zatvora zbog remećenja javnog reda. Baković se žalio Vrhovnom prekršajnom sudu BiH, koji je potvrdio presudu. Zatim se žalio Saveznom vrhovnom sudu u Beogradu.

U međuvremenu partiji su odlučili riješiti '*slučaj Baković*' pod svaku cijenu. Iz tih razloga iz zatvora su pustili župnika Miru Petrovića, a od nadbiskupa dr. Marka Alaupovića u Sarajevu zatražili da Baković žurno napusti Kakanj. Nažalost mladi svećenik Anto Baković nije blagonaklono primljen u sarajevskom Kaptolu. Podvrgnut je poruzi, kritici i osudi. Nije prihvaćeno što je opravdano inzistirao na provedbi civilnih zakona i tražio pismeno rješenje za pokop muslimanke u katoličko groblje. Ništa nije značilo ni to što hodža prvi nije dao pokopati muslimanku u muslimansko groblje. U nadbiskupiji nisu pokazali razumjevanje ni za pastoralni rad svećenika Bakovića koji je osnovao čak 20-tak (!) vjeronaučnih grupa u Kaknju. Nadbiskup ga je razriješio službe i poslao u zabitnu župu Korićani na vrhu Bosne, na Vlašić planini, a Baković je to pokorno primio. Naredba komunističkih drugova i strah u sarajevskoj nadbiskupiji, nadvladao je sve argumenate. Očito se nije postupalo po uzoru na nadbiskupa Stepinca, za koga je bogoslov Baković četiri godine robijao.

Godinu i pol po odlasku iz Kaknja, svećenik Baković je od Vrhovnog suda iz Beograda primio usvajanje svoje žalbe. Vrhovni sud je naredio da se Đula ekshumira iz katoličkog groblja i mora pokopati u muslimanskom groblju, iako su groblja u međuvremenu prestala biti konfesionalna i postala općinska. Upornost svećenika Bakovića pravno formalno dobila je svoj pravedni završetak, na znanje drugovima iz kakanjskog Komiteta ali i kleru sarajevskog Kaptola. Mnogo godina kasnije u Beogradu je don Anto Baković slučajem okolnosti nazočio jednoj večeri na kojoj je jedan srpski ministar prepričavao kakanjski slučaj otpora katoličkog svećenika kao uzorni primjer za srpsko pravoslavno svećenstvo.

Zaključno, knjiga *Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba!* oslikava otpor mladog svećenika u totalitarnom partijskom režimu. Knjiga je opremljena fotografijama vjeronaučnih skupina iz Kaknja tog doba te time dokumentira vrijeme i događaje. Potrebno je iskreno zahvaliti glavnom liku priče, autoru don Anti Bakoviću za još jedno svjedočanstvo iz opakih komunističkih vremena. Posebice, jer je don Anto Baković u načelima ljubavi za svoj narod ostao ustrajan i dosljedan sve do danas. Komunistima je u prošlosti katolički vjeronauk bio opasan ideološki neprijatelj. A glavni lik, usamljeni katolički svećenik, spreman je bio sve riskirati za katolički nauk i svoj vjernički puk! U današnjim promjenjenim okolnostima, takve se ljudske drame čine posve nevjerovatne. Zato, takav istiniti događaj zaslužuje svoje filmsko ostvarenje. Naime, knjiga *Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba!* pravi je političko-vjerski triler iz komunističkih vremena.

i[1] Don Anto Baković: Batinama do oltara, (Martyrium Croatiae, Zagreb 2009.), str. 101

ii[2] Isto kao 1, str. 75

iii[3] Don Anto Baković: Druže pope, u ime zakona – izlazi iz groba! (Martyrium Croatiae, Zagreb 2011.), str. 7

iv[4] Isto kao 3, str. 13

v[5] Isto kao 3, str. 47 - 48